

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşin!
Karkerên hemû welatan yekbîn!

Tek silah parti!
Tek yol devrim!
Yıl:12, Sayı304, 21 Nisan 1986

Çıkışı olmayan bir yolda
çözümü olmayan bir kördüğüm

Türkiye'nin emperyalistleşme çıkmazı v dış ilişkiler kördüğümü

Cemile Çakmak — Zeynep Akarsu

Son aylarda Türkiye'nin dış ilişkileri, çok sayıda ipin kördüğüm olduğu koca bir yumağa benziyor. Türkiye, sürekli birle-riyle pazarlık yürütüyor ve bu pazarlık-ların hiçbiri de sorunsuz geçmiyor. Türki-ye herkesle şu ya da bu ölçüde bir çekişme içindedir.

Bu kördüğüm, burjuva basınında ikide bir yazıldığı gibi, dünyanın Türkle-re "düşman" olmasından, Türkleri "çe-kememesi"nden ya da Türklerin hep "yalnız" olmasından vb. değildir. Tam tersine, bu kördüğüm, dünyadan değil Türkiye'den, onun emperyalistleşme ça-balarından kaynaklanmaktadır.

Türkiye, uzun bir süredir ve giderek artan ölçüde emperyalistleşmek istiyor. Bu istek son zamanlarda yalnızca artmakla kalmayıp, aynı zamanda acil-leşti. Emperyalistlerin çoktan paylaşmış, defalarca da yeniden paylaşmış olduğu dünyada Türkiye, kendine acilen yer açacak yeni bir paylaşım daha öneriyor. Bu önerisini gerçekleştirmek için de bütün dengeleri kurcalıyor, herkesi ittirip kaktırıyor.

Türkiye emperyalistleşme yoluna gir-di, bu yolda yürüyor. Ama bu yol Türkiye için bir çıkmaz sokaktır. Bu temelde dış ilişkiler de bir kördüğüm olarak beliriyor. Çıkışı olmayan bir yolda çözümü olmayan bir kördüğüm.

Bu Çek-al'larda biz, Türkiye'nin em-peryalistleşme isteğini komünist hareket-in yakın tarihiyle bağlı olarak ele alacağız, bu isteğin son zamanlarda neden acilleştigi-ne bakacağız ve dış ilişkilerdeki kördüğümün ipuçlarını gös-termeye çalışacağız.

Türkiye komünist hareketinde Türkiye'nin emperyalistleşmesine ilişkin görüşler

I.

Komünist enternasyonalist ve sosyal emperyalist ayrımı

Emperyalistleşme konusu hem tarihsel, hem mantıksal olarak teknelci kapitaliz-min oluşması, finans kapitalin doğması vb. konularıyla bağlıdır. Türkiye komü-nist hareketinin yakın tarihine bakarken, özellikle bu yakın tarihin başlangıcı olarak aldığımız 1960'larda, teknelci

kapitalizm konusuna odaklaşacağız, da-ha doğrusu onunla başlayacağız.

I.I. 1960'larda konunun belirmesi

1960'larda Türkiye'de sınıf savaşının yükselmesi Türkiye'de kapitalizm, sınıflar ve sınıfsal yapı gibi konuları gündeme getirdi. Hem Türkiye sol hareketinin bütününde, hem TKP'de, hem de Sovyetler Birliği'nde bu konuda çeşitli görüşler belirdi.

Sol harekette Türkiye'de kapitalizmin egemenliğini, işçi sınıfının varlığını sor-guya çeken, reddeden çok sayıda abuk sabuk görüş vardı. Bunlara karşı TİP kapitalizmin varlığını savunuyordu ama teknelcilik konusuna ilk başlarda pek yaklaşmıyordu. Sonradan yaklaştığında da, hiçbir zaman teknelciliği, kaçınılmaz sonucu olan emperyalistleşme konusuna ulaştırmadı.

1960 sonrasında partimizin en önemli yayın organı, *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisinin Türkçesi olan *Yeni Çağ*'ın Türkiye'ye ilişkin ek sayfalarıydı. O tarihlerde bu sayfalarda önemli bir tartışma yer aldı. Tartışma, Türkiye kapitalizmi üzerine Sovyetler Birliği'nde beliren iki görüş arasındaydı. Birinci Sekreter Yakup Demir, bunlardan biri yanında aktif ve ağızdan saf tuttu. S. Üstüngel adıyla yazan İ. Bilen de dolaylı olarak bu görüşü desteklerken, Ahmet Saydan dolaylı olarak karşı görüşün paralelinde yer aldı.

Şimdi kısaca bu ilginç tartışmayı yansıtmaya çalışalım.

1960'larda Sovyetler'de Türkiye kapi-talizmi güncel bir araştırma konusuydu. Araştırmacılar Y. Rozaliyef, hazırladığı tezde ve çeşitli yazılarında Türki-ye'de yerli tekellerin doğuşundan söz ediyordu. Buna karşı çeşitli görüşler vardı ve hiçbir düzgün gerekçe gösterme-den, geneliyle Türkiye'de yerli tekellerin olamayacağını ileri sürüyorlardı.

Karşı görüştekilerden Kaftaryan, Ya-kup Demir ile Halis Okan'ın *Barış ve Sosyalizm Sorunları* (1965, sayı 5) dergisinde çıkan bir yazısına dayanıyor görünerek, Rozaliyef'e saldıran bir yanıt yayınladı. Bunun üzerine ortaklık karıştı.

Yakup Demir, Y. Rozaliyef'in Türki-ye'nin problemlerini "doğru olarak" aydınlattığını açıkladı. (*Yeni Çağ*, sayı 5, Mayıs 1968, s.388) Ayrıca Halis Okan ile birlikte yazdıkları yazıyı Kaftaryan'ın tek tarafı yorumladığını duyurdu. (*Yeni Çağ*, sayı 6, Haziran 1968, s.458) İçinde

farklı düşünenler olsa da TKP, Rozali-yef'in yanında resmen yer aldı.

Türkiye'de tekellerin olamayacağını ileri sürenler genel olarak hiçbir bilimsel sav getirmiyorlardı. Ama Kaftaryan'ın görüşleri, hem bunun oldukça çarpıcı bir örneği idi, hem de bu görüşü savunanla-rın neden bilimsel sav getirmediklerini gerçekte çok iyi ortaya çıkarıyordu.

Kaftaryan, Türkiye'de tekellerden söz eden bir araştırmacının Türk-Sovyet ilişki-lerine zarar vereceğini, şüphe uyan-dıracağını söylüyordu. Daha çok, "Tür-kiye, onun ekonomisi, politikası ve Sovyet-Türk ilişkileri hakkında tanımla-yıcı eserler" çıkarılmasını öneriyordu. (*agy*, s.459) Türkiye'de tekellerin neden olamayacağını ise hiç mi hiç açıklamı-yordu.

Bunun üzerine Yakup Demir'in yaptı-ğı açıklamada şöyle deniyor:

"Y.N. Rozaliyef'in 'Türkiye kapitalizmi-nin özelliklerine, özel sermayenin devlet kapitalist sektörüyle karşılıklı etkileşmesi gerçeğine dokunmasının, yerli tekellerin doğuş sürecini göstermesinin, milli burjuvazi-nin çeşitli tabakalarının menfaatleri arasında çelişkileri belirtmesinin, Türkiye'deki sınıflar ve sınıf mücadelesi üzerinde durmasının, S.M. Kaftaryan tarafından yersiz ve Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilere zarar getirecek nitelikte görülmesi anlaşılır birşey değildir.

"Bizce, bugünkü Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve politik hayatının ana çizgisini bilenlerin, Türkiye egemen çevrelerinin sınıfı çehresini tanıyanların, ayrı ayrı sosyal düzenlerdeki devletlerin barış içinde yanyana yaşaması prensibinin ve Sovyetler Birliği'nin dış politikasının ruhunu kavrayanların dü-şüncesi ve tutumu bu olamaz." (*agy*, s.457-458)

Böylece *Yeni Çağ* sayfalarında açık tartışma yürüyordu. Ve tartışmada bir taraf, çeşitli yanlış görüşlerin yanı sıra önemli bir doğruyu, Türkiye'de tekelle-rin olabileceğini ve oluştuğunu savunur-ken, öteki taraf *Sovyet-Türkiye ilişkileri* nedeniyle(!) bu konuma karşı çıkıyordu. Bu unutulmaması, mim konulması gere-ken bir noktadır.

Aynı konuda partimizdeki görüşlere de örnek verelim.

Yakup Demir ile Halis Okan'ın, *Barış ve Sosyalizmin Sorunları* dergisinin Mayıs 1965 tarihli sayısında çıkan yazısında şöyle deniyordu:

"Türkiye'de kapitalizmin gelişmesine pa-ralel olarak tedrici bir üretim ve sermaye konsantrasyonu süreci, büyük sermaye birlik-

lerinin, kendine özgü Türk tekellerinin meydana çıktığı görülmektedir."

Aynı yazıda devlet sektörü hararetle savunuluyordu. Kaftaryan, yazıdaki doğruları es geçip, devlet konusundaki yanlışlara dayanmaya çalışmıştı.

Yine Yakup Demir'in, *Kapital*'in yayınlanmasının 100. yıldönümü için yapılan bir toplantıdaki konuşmasında şu fikir yer alıyordu:

"*Kapital*'in özünü teşkil eden artık-değer kanunu bugünkü Türkiye toplumunun ekono-mik üretim organizasyonunda hüküm süren, onun sömürücü mekanizmasını işleten ana kanundur. Hatta Türk büyük burjuvazi-si, memleketin üretici güçlerinin nisbeten zayıf olmasına, milli ekonominin yabancı sermayeye bağımlı bulunmasına rağmen, teknelci sermayeye tırmanmaktadır." (*Yeni Çağ*, sayı 9-10, Eylül-Ekim 1967, s.647-648)

Aynı sıralarda S. Üstüngel imzasıyla yazan İ. Bilen'in bu konudaki görüşleri de Yakup Demir'le aynı doğrultuydu:

"AP'nin başını çeken gurup, ... teknelciliğe yükselen ... kodaman burjuvazinin ... en gerici, tutucu kanadının politikasını uyguluyor. Sömürgecilerle, özellikle Amerikan bankaları, tekelleri, kumpanyalarıyla bağla-şık olarak kodaman burjuvazinin memlekette kendisinin teknelci durumunu genişlettiğini göz önünde tutmadan ... AP hükümetinin faşist diktatora zorlamalarını gereğince de-ğerlendirmek ... zordur.

"Memlekette sermaye birikimi ve konsan-trasyonu, sermayelerin daha az ellerde toplanması süreci, bankaların anonim ortak-lıkların diktacı, teknelci durumu, bunların yabancı teknelci sermayelerle bağlaşması, bu süreç kuvvetlenmiştir." (*Yeni Çağ*, sayı 5, Mayıs 1967, s.387)

İ. Bilen'in o tarihteki çeşitli yazılarında teknelcilik fikri geçmektedir. A. Saydan ise yazılarında ağırlığıyla, işbir-likçi, hatta komprador burjuvaziden söz etmektedir. Teknelcilik sözü geçtiğinde örneğin şöyle geçmektedir:

"... Yabancı tekellerin ve onların yerli komisyoncularının ..." (*Yeni Çağ*, sayı 7, Temmuz 1969, s.552)

Böylece, arada farklı düşünenler olsa da, ayrıca birçok yanlışla içiçe gelse de, teknelcilik fikri partimizin basınında 1960'larda belirmişti. Aynı yıllarda Sov-yetler'de, bizim partinin de katıldığı bir tartışma olmuş ve bu tartışmada taraflar-dan biri, Türk-Sovyet ilişkileri nedeniyle

fikre karşı çıkmıştı!

I.II. 1970'lerde durum

1970'lerde TİP, kapitalizmi tekelciliğe doğru ilerletti. Yeni kurulan TSİP ise, Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşlerini benimseyip tekelci kapitalizmi 1930'lardan başlatma eğilimi gösterdi. Ancak bunlar emperyalistleşme konusunu, bir kuşku ya da soru olarak bile gündeme getirmediler. Bu arada çeşitli sol örgütler, daha henüz Türkiye'de kapitalizmin ve işçi sınıfının varlığına doğru ilerliyorlardı.

Bizde, TKP'de durum neydi? 1970'li yıllarda yeni program çıkmıştı, 1977 Konferans Raporu gibi belgeler vardı ve 1974'ten başlayarak *Atılım* çıkıyordu. *Yeni Çağ* yine sürüyordu. *İşçinin Sesi* ve *Ürün, Savaş Yolu* da çıkıyordu.

Partinin görüşü neydi diye sorarsak, oldukça "esnek" bir yanıt vermek durumunda kalırız: Partinin görüşü herşeydi. Tekelcilik de vardı, kompradorluk da vardı. Bu karışıklığın nedeni çok yaygın olmasıydı. Tek bir belgenin içinde bile bunlar birlikte, barış içinde yanyana yaşayabiliyorlardı. Yani 1960'lı yıllarda Sovyet araştırmacılar arasında yürüyen ve bizim partinin de katıldığı tartışmanın iki kutbu da parti çizgisine girmişti. Parti içindeki fikir ayrılıkları mı bu iki kutbu partiye taşıdı, yoksa o tartışma mı parti içinde fikir ayrılıklarına oturdu, bunu bilemeyeceğiz. Ancak bildiğimiz şudur ki, o tartışma ile bizim partinin herşeyi söyleyip, hiçbir net sonuç söylememesi, birbiriyle bağlıdır.

Partimizin görüşlerindeki bu ikili yapıyı *Üçüncü Program ve Görevlerimiz*'de Yürükoğlu yoldaşımız çok güzel anlatmış. Oradan okuyalım:

"Türkiye'nin Genel Ekonomik Yapısı

"Program Türkiye'yi kapitalist bir ülke olarak değerlendirir. Pekçok yerinde de 'yerli tekeller'den, 'holdingler'den, 'finans-oligarşisi'nden söz eder. Bunlar çok doğru saptamalarlardır.

"Ama öte yanda, Türkiye'de kapitalist gelişme düzeyini olduğundan geri göstermeye çalışan, feodal artıkları, toprak ağalığını (kapitalist büyük çiftçiliği değil) aşırı derecede abartan saptamalar çok daha fazladır.

"Programın her yanı, 'işbirlikçi burjuvazi-toprak ağası', 'büyük sermaye ve toprak ağaları', 'anti-feodal dönüşümler', 'Türkiye'nin endüstrileşmesine başlamak'(!)la doludur.

"Demek ki, Türkiye'nin toplumsal gelişme düzeyi konusunda programda iki farklı görüş vardır. ...

"Üçüncü Program 1973'te taslak olarak komünistlere sunuldu, 1977'de Konferans toplandı. Aynı iki farklı görüş Bilen yoldaşın Konferans'ta okuduğu Rapor'da da yer aldı. Örnekleyelim. Konferans Raporu'nun bir yerinde şöyle deniyor:

"Türkiye'de bugün 43 banka vardır. ... 7'si yabancı. ... Bunlar yerli ve yabancı tekellerle bağlıdır. ... Türkiye'de bugün, yüze yakın holding vardır. Ama en büyüklerinin sayısı 10 kadardır. ... Ayrıca bir OYAK Holding vardır. Ordunun başındaki militarist kligi yerli ve yabancı tekellerle bağlamaktadır. ... Bugün Türkiye'de milyarlar kumanda eden 13 aile vardır. ... Çukobirlik, Fiskobirlik, Tarih gibi kuruluşlarla, bankalarla bağlı en büyük toprak ağalarının, çiftlikçilerin sayıları 350'dir. İşte gerici, faşist karması ortak hükümet bunların hükümetidir.

"Aşağı edilecek erk bu gerici egemen sınıflardır, çevrelerdir, onların halk düşmanı hükümetleridir."

"Yukarıdaki alıntıda, yerli bankaların yerli, yabancı tekellerle bağlılığından, holdinglerden, finans ailelerinden söz ediliyor. Bunların siyasal ekonomideki adı 'finans-kapital'dir, 'finans-oligarşisi'dir. Yine alıntıda geçen 'bankalarla bağlı büyük toprak ağaları, çiftlikçiler', olsa olsa finans-oligarşisiyle bağlı ya da onun parçası olan büyük kapitalist tarımcılardır.

"Alıntıda dikkat edilmesi gereken bir başka önemli nokta da, 'alaşağı edilecek erk' olarak bunların, tekelcilerin, finans-kapitalin

gösterildiğidir. Tüm bu saptamalar doğrudur. ...

"Öte yanda, Konferans Raporu'nda bir de şöyle saptamalar vardır:

"Memleket ekonomisinde endüstri kesimi dinamiktir. Bu kesim, bugün verilere göre, ulusal üretimin %27'sini veriyor."

"Bu alıntıdaki 'dinamiklik' sözü verilen oranın yanında komik kalıyor ve alıntının tümü, Türkiye'deki kapitalist gelişme düzeyini olduğundan çok geri gösteriyor. Çünkü bu %27 oranı, gerçekte üretici bir sektör olmayan hizmet sektörünü de hesaba katan burjuva istatistiklerinin verdiği orandır. Oranı bunu belirtmeden, rasgele kullanmak endüstrinin üretimdeki payını, gerçek durumdan çok daha düşük göstermek demektir.

"Komünistlerin, sektörlerin üretim paylarını, gerçek üretken sektörler için belirlemeleri gerekir. Buna göre bakıldığında, aynı 1977 yılında, üretimin %65.76'sının endüstride üretilmekte olduğu görülür. Aradaki fark, bunu yazanların, ya Türkiye'de kapitalist gelişmeyi olduğundan düşük göstermekten bir yarar umduklarını, ya da en azından rakamları bilimsel değerlendirmeyi pek iyi bilmediklerini gösteriyor.

"Devam edelim. İki alıntı daha alalım.

"İşbirlikçi burjuvazi, onunla bütünleşen, onunla birlikte egemenlik süren büyük toprak, çiftlik sahipleri. ..."

"İşbirlikçi büyük burjuvazi yabancı, çok ulusal tekellerle, emperyalist sermayelerle bir bütünleşme süreciindedir. Halkımızın, bütün ulusal güçlerinin savaşımı, direnişleri bu iki başlı düşmana karşıdır. TKP'nin eylem programı, savaşı, politikası buna göre çizilmiştir, işlenmiştir."

"Gerçekten güzel cümleler, güzel bir Türkçe. Ama, 'TKP'nin savaşı buna göre çizilmiştir, alaşağı edilecek erk budur' saptamalarını alt alta dizdiğimiz zaman insanın kafası çorba oluyor. Alaşağı edilecek erk hangisidir? Biri 'finans-oligarşisidir' diyor, ötekisi 'işbirlikçi burjuvazidir' diyor.

"Türkiye'nin genel ekonomik yapısı konusunda dikkat çekilmesi gereken bir önemli nokta da, yer yer 'tekelci', 'finans oligarşisi' denmesine karşın, ne Program'da, ne Konferans Raporu'nda 'işbirlikçi tekelci burjuvazi' kavramının geçmesi. Bunun yerine, her satırda, 'işbirlikçi burjuvazi' denişidir. Oysa, işbirlikçi burjuvazi kavramı, emperyalizmle işbirliği eden ama tekelciliğe yükselmemiş büyük burjuvaziyi anlatır.

"Programdaki bu bulanıklığın gerçek anlamını kavramak için yine o yıllarda Ahmet Say'ın yoldaşın *Yeni Çağ*'da yazdığı bazı yazılara dönmek gerekir. ...

"Sanayi burjuvazisi ile egemen büyük aracı ticaret burjuvazisi, toprak beyliği arasında çatışmalar sürekli ve muayyen ölçülere göre de barışmadır. (abç)

"Türkiye'de işbirlikçi kapitalizmin bunalımları gittikçe yoğunlaşmakta olan emperyalizmle, devlet-tekelci kapitalizmiyle ilişkilerinde yeni gelişmeler, oluşmalar vardır. Bu yeni gelişmelerin, oluşmaların başlıca niteliklerinden biri komprador burjuvazinin, işbirlikçilerin holdingciliğe, tekelciliğe yönelmeleridir. *Holdinglelerin, tekelcilerin yönetimi komprador ticaret burjuvazisinin elinde kalmıştır. Vehbi Koç, Hacı Omer Sabancı, Fuat Süren gibi kompradorluk, aracılık, büyük ticaret burjuvazisinden gelenler Türkiye'de en büyük sermaye birikimini sağlayan holdinglerin başındadırlar. Bu holdingler artık yalnız ticaretle yetinmiyor, yalnız Amerikan, Batı Alman ve öteki kapitalist ülkelerin, uluslararası tekelcilerin ürünlerini Türkiye'de pazarlamakla kalmıyor, aynı zamanda sanayi üretimine de yöneliyor.* (abç)

"... Yarı-sömürge parlamentarizm şartlarındadır ki, Türkiye'de emperyalizme karşı savaş alanında Atatürk'ün egemenliği devrinden çok daha gerilere gidilmiştir." (abç)

"Türkiye ekonomisine büyük ticaret burjuvazisi ithalat, ihracat şirketleri, büyük komisyoncular, yabancı firma temsilcileri, silah tüccarları önemli ölçüde egemen olduklarından devletin kredi ve döviz kaynakları da önemli ölçüde bunların çıkarlarına harcanmaktadır." (abç)

"Saydan yoldaşın yazılarından bu uzun alıntılarımızın amacı, Program ve Konferans Raporu'ndaki oportünist çizginin izini sürmektir.

"Görülüyor ki, Saydan yoldaşa göre, 1974'lerde, 1976'larda Türkiye ekonomisine egemen güç, Koçlar, Sabancılar(!) gibi 'büyük aracı ticaret burjuvazisi'dir. Ve Türkiye yarı-sömürge bir ülkedir!

"(...)

"Buraya dek göstermeye çalıştıklarımızdan çıkan sonuç, Türkiye'nin genel ekonomik yapısı konusunda hem Program'da, hem Konferans Raporu'nda iki ayrı anlayışın varlığıdır. Biri Türkiye'de feodalizm sorununun varolmadığını (feodal kalıntıların varolmadığını) demiyoruz, feodalizm sorununun varolmadığını, ülkeye tekelcilerin egemen olduğunu, finans-kapitalin oluştuğunu vurgulayan anlayıştır. İkincisi, tekelciliği yeterince belirmemiş bir olgu olarak gören ve tarımda feodalizmin yerini abartan görüştür.

"Programı dikkatli okuyunca ikinci görüşün çok daha fazla yer tuttuğu görülür. Bu, metnin yazılışı sırasında klasik oportünist görüşün daha ağırlıkta olduğunu kanıtlar. Öte yanda Konferans Raporu'nda, 'tekelci', 'finans-kapital' gibi doğru saptamaların sayısında artış olduğu görülür. ...

"TKP'deki eğilimlerin güçlenme çizgilerini böyle metinlerde geçen kavramları sayarak, onları birbirine çarpıp bölerek bulmaya çalışmak olanaksızdır, doğru da değildir. Biz onu yapmıyoruz. Yalnızca, yaşamda ortaya çıkmış eğilimlerin izini o sayılarda sürülebileceğini söylüyoruz.

"Devlete sahiplik konusu

"TKP'nin Üçüncü Programı'nda kesinlikle aydınlığa çıkarılması gereken ikinci nokta, devlete sahiplik konusudur.

"Programın yazıldığı dönemde, ikinci çizginin, yani klasik oportünizmin ağırlıkta olması sonucu, devlete 'işbirlikçi burjuvazi-toprak ağası ikilisi' egemen oldu. Bu saptama Program'da sayısız kez yineleni. 'Tekelci' 'oligarşi' sözcükleri de Program'ın lüksü olmaktan öteye gitmedi.

"Programda, devlete kimin sahip olduğu konusunda kilit saptama şudur:

"Memlekette toprak ağalarıyla sarmaşan, emperyalist tekelcilerle bağlaşılan, holdingciliğe, tekelciliğe yükselme, finans-oligarşiye dönüşme, devlete ele geçirme süreci içinde olan ve militarist klike bütünleşen büyük burjuvazi egemenlik sürüyor."

"Görülüyor gibi, o sırada yurtda tekelci olmayan büyük burjuvazi egemendir! Hem de, ortacılığa ve Leninistlere verilen 'yükselme', 'dönüşme' ödünleriyle iş daha da içinden çıkılmaz olmuştur.

"Mahası, öyle bir büyük burjuvazi ki, 'devleti ele geçirme süreci içinde!' 1973'de büyük burjuvazi devleti daha ele geçirmemişse, devlet kimin? Kimin bu, Komintern'in deyimleriyle 'burjuva Kemal'in kurduğu 'Türkiye Cumhuriyeti'?"

"Evet, Program'da devlete 'genelinde' işbirlikçi burjuva-ağa ikilisi egemendir. Tekel sözleri yer yer geçiyor ama bunların egemenliği üstüne saptama yoktur.

"Oysa Konferans'ta, hem tekelci burjuvazinin, finans-oligarşinin hem de 'geleneksel' işbirlikçi burjuva-ağa ikilisinin egemenliğinden söz edilmektedir. ...

"Biz ... Program'da cümle içinde virgül aralarına serpiştirilen, Konferans Raporu'nda 'bağımsız saptamalar' düzeyine yükselen görüşü savunduğ, hâlâ da savunuyoruz. 1973'te de, daha sonra da devlet, finans-oligarşisine yükselen, devlet-tekel kapitalizmini ortaya çıkaran, tarıma da dalan tekelci burjuvazinin devletidir."

Partide iki görüşün varlığını, bu görüşlerin güç dengelerine göre nasıl değişik karışımlarda ortaya sürüldüğünü yukarıdaki satırlar çok güzel anlattı. Birbirine çelişen iki anlayışın işbirlikçi barış içinde yaşaması beklenemezdi. Nitekim *İşçinin Sesi*, yukarıda yoldaşımızın da belirttiği gibi, bu iki anlayıştan doğru olanına yapışmış ve onu mantıksal sonuca doğru geliştirmeye başlamıştı.

Bu süreç 1976'da başladı. *İşçinin Sesi* partiyeye katkı anlayışıyla, doğruları buluyor, öne sürüyordu. Bu çok etkili oluyordu. *İşçinin Sesi* bu nedenle partide aranan, okunan bir yayın organı olmaya başlamıştı. Yaptığı etki bölücü değil, partiyi doğrular temelinde birleştiriciydi.

Şimdi bu süreçte *İşçinin Sesi*'nin görüşlerine bakalım.

I.III.

İşçinin Sesi ve Türkiye'nin emperyalistleşme isteği

Bundan 10 yıl önce 1976'da, Türkiye'de devrimci durum varken, *İşçinin Sesi*'nde Yürükoğlu yoldaşımızın "Bunalım kalıcıdır" başlıklı bir yazısı çıkmıştı. Yazıda yoldaşımız şöyle diyordu:

"Toplumumuzu en ince dokusuna dek giderek saran ve giderek olgunlaşmakta olan bu devrimci durumun, bu sosyo-siyasal krizin derin ekonomik ve sosyal nedenleri vardır. Türkiye finans-kapitali, dünya halklarının sömürsünden elde ettiği tekelci süper kârlara dayanarak, bu süper kârların bir kırıntısını kendi işçisine vererek toplumdaki çelişkileri geçici bir zaman için yumuşatabilen Batı finans-kapitalinden farklıdır. Türkiye burjuvazisinin bugün elinde sömürüleceği yer yalnızca Anadolu ve Kıbrıs'ta el koyduğu bölgelerdir. Öyleyse Batıdaki tersine, kârını arttırmak isteyen Türkiye tekelci burjuvazisi en başta ve başlıca Türkiye işçisini, halkını daha yoğun, daha yoğun sömürmek zorundadır. Olan da budur."

Görüldüğü gibi, finans-kapitalin varlığı, emperyalistleşme isteği, bu istekle Kıbrıs'a el koymuş olduğu, ama Batıdaki büyük ortakları gibi emperyalistleşemediği için dönüp Türkiye işçisini, halkını yoğun olarak, azıncı sömürdüğü, bundan ta 10 yıl önce net ve açıkça konmuştur.

Aynı sıralarda *İşçinin Sesi*'nde bu konuya ilişkin başka yazılar da çıktı. Örneğin, "it ite, it kuyruğuna" başlıklı ve 9 Ocak 1977 tarihli *İşçinin Sesinde* çıkan yazı, dış ilişkiler kördüğümünü anlamak açısından bugün de aynen geçerlidir.

"Bugün tekelci burjuvazi ülkeye, devlete egemen. Bunu anlamadan hiçbir olay açıklanamaz. Türkiye Cumhuriyeti'nin en gerici hükümeti MC neden sionizme 'karşı'? Neden ulusal kurtuluş hareketlerini 'destekliyor'? Arap ve Afrika halklarıyla dostluk için neden ölüp bitiyor? Neden Çağlayangil Amerika'ya 'güvenini yitirmiş'?"

"Kıbrıs 'barış hareketinin', Libya'ya, Tunus'a uzanan 'dostluk eli'nin altında yatan nedir? Yunanistan'la rekabetin, İran'la 'kardeşliğin' vb., vb. altında neler yatıyor? Almanlar, Japonlar Türkiye'ye geliyor, Demirel Kerkük'e gidiyor. Nedir bu?"

"Tekelci burjuvazi genişlemek istiyor. Bunun için bir yandan Arap, Afrika halklarına kuzu postuna sarınıp gözüküyor. Aynı zamanda, emperyalist sistemin iç çelişkileriyle oynama çabası içinde, bir kucaktan ötekine geçip, bir üçüncüye göz kırıyor. Bu arada kendi düzeyinde bazı rakipleriyle çatışıyor, ötekileriyle ittifaklar kuruyor. Emperyalist merkezler de bu durumu kullanmak için birbirleriyle yarışıyorlar. Almanı gidiyor, Japonu geliyor."

Bugün olanlar da çoğunluğuyla aynen bu yazıda söylendiği gibidir. Ancak geçen zaman içinde süreçler ilerlediğinden, emperyalist merkezler bugün "bu durumu kullanmanın" yanı sıra, engellemek için de birbirleriyle yarışıyorlar.

Türkiye'nin emperyalistleşme "gerek-sinimi"ne ilişkin en güzel, en kapsamlı, en derin görüşler, Türkiye işçi ve komünist hareketi için her açıdan tarihsel önem taşıyan *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* kitabında yer almıştır. 1978'de yayınlanan bu kitapta Yürükoğlu yoldaşımız şöyle diyordu:

"... 1970'lerle birlikte ekonomiyi ahtapot gibi saran, devletle sarmaşan finans-kapital olgusu toplumsal çelişkileri yumuşatıyor. Tersine azdırıyor.

"(...)

"... Tekellerin ve finans-kapitalin ortaya çıkışıyla birlikte sermaye ihracı da gündeme gelir.

"Son yıllarda Türkiye'de de sermaye ihracı denemeleri var. Bazı tekelciler hatta İngiltere'ye ..., bazıları İsviçre'ye ... ve Almanya'ya, Kıbrıs'a, Libya'ya yatırım yaptılar. Libya Suudi Arabistan, Irak ve öteki Ortadoğu

ülkelerinde 24 Türkiyeli inşaat firması kontratla altyapı tesisleri kuruyor. İran-Pakistan-Türkiye arasında devlet düzeyinde entegrasyon eğilimi var. Ama bu denemeler çok cılızdır.

"Lenin *Emperyalizm* yapıtında, bir İngiliz 'finans kralı' olan Cecil Rhodes'un 1895'te söylediği şu sözleri aktarıyor: 'Eğer iç savaş önlemek istiyorsan emperyalist olacaksın.' (İtaliyler bizden) Ve, '...önde gelen Britanyalı burjuva siyasetçiler bile modern emperyalizmin salt ekonomik denebilecek kökleriyle, sosyal-siyasal kökleri arasındaki bağı gördüler' diye ekliyor. Bugün Türkiye'nin önde gelen burjuva siyasetçilerinin bu bağı görmediklerini mi sanıyoruz? Görüyorlar. Son 10-15 yılda gelen giden tüm hükümetlerin programı gördüklerini kanıtıyor. Ancak tükenmez sermayeyle ve çok yüksek teknolojiyle donanmış emperyalist devlerin varlığı bu kapıyı açtırmıyor. Yapılan kısıtlı 'sermaye ihraçları' da yine şu ya da bu emperyalist tekelin koltuğu altında gerçekleşebiliyor. ...

"Lenin'in dediği gibi, kapitalizm yayılma gereksinimi duyup da yayılmazsa derinleşir, içeride yoğunlaşır. Türkiye'de olan da budur. .. Türkiye tekelleri devleti yedeğe alıyor, onunla kaynaşır bütünleşiyor, onu kendi çıkarlarına bağlayarak ülke içindeki sömürüyü yoğunlaştırmada kullanıyor. ...

"(...)
"Böyle bir ortamda 'Batı biçimi burjuva demokrasisi' yaşayamaz. Batıdaki ilk demokrasinin temeli emperyalist süper kârdır. ...

"(...)
"...Türkiye burjuvazisinin 'özgürlükler' vermeye nefesi yoktur. Türkiye'de bugünkü faşist tehlikenin kaynağı da burada, bu ekonomik toplumsal yapıdadır. ...

"(...)
"... Bu nedenle, sosyal demokrat reformculuk, 'sömürüyü kaldıracamız', 'halk sektörü' vb., belgilerle iktidara gelmiş olsa bile, bu iktidar 'sosyal demokrasinin çıkmazı'nı yığın-lara iyice göstermekten başka bir sonuç vermeyecekti. Ve de vermiyor. Çünkü Türkiye'de orta yol geçicidir." (*Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*, 5. basım, s.54-57)

Burada söylenenlerin doğruluğunu yaşam tartışmasız bir biçimde kanıtladı.

I.IV. Komünist enternasyonalistlerle sosyal emperyalistler ayrılıyor

1976'dan başlayarak *İşçinin Sesi*'nde yazılan görüşlere hiçbir kötü tepki gelmemiştir. Tam tersine Bilin yoldaş, Berlin danışma toplantısında emperyalizmin zayıf halkası Türkiye fikrini dile getirdikten sonra, bu konuda broşür işini bilerek Yürükoğlu yoldaşımıza vermişti.

Partinin giderek doğruya yürüme eğrisi 1977'ye kadar iyi gitti. 1978'de çekişmeli yürüdü ama yine yürüdü. Bu arada *Savaş Yolu* gibi bazı yayınlarda, Ecevit hükümetine sosyal emperyalist içerikli bazı öğütler çıkmıştı. Karışıklık, bulanıklık hep vardı Zaten çekişme net ve doğru olanla karışık ve bulanık olan arasındaydı.

1978 Aralık ayında *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* çıkınca, çekişmenin düzeyinde bir sıçrama oldu. Kitapla birlikte daha net ve daha doğru olmuş konum, karşısında daha netleşmiş yanlışları buldu. Yine de ağırlık doğrudan yanaydı. Sağ oportünizmi ayıklamak planlanıyordu. Birden planlar değişti. O toplantıda Veli Dursun yoldaşımız, başka bir yerde alınan kararla, çeşitli uydurma gerekçelerle merkez komitesinden çıkarıldı. Bu durumda Rozaliyef-Kaftaryan tartışmasını hatırlamamak elde değil. Türkiye'de koca holdingler dururken, sınıf savaş yeri göğü inletirken, tartışmayı Kaftaryan mı kazanmıştı? Bunu bilemeyiz, ama iki ayrı yol belirmişti.

I.IV.I. İşçinin Sesi:

Komünist enternasyonalist çizgi menşeviklerin tüm tasfiyecilik, karalamacı çabalarına karşın *İşçinin Sesi*, savaşıarak

örgütlenip, Türkiye'de gidişatı etkilemeye çalıştı. Ama geç kalmıştı.

Türkiye'de orta yolun geçiciliğini yaşam tartışmasız bir biçimde kanıtladı. Devrimci savaşım oportünizm ve sosyal demokrasi yüzünden yenilgiye uğrayınca faşizm geldi.

TKP Eşgüdüm Komitesi Üst Büro-su'nun 14 Eylül 1980'de yayınladığı bildiriye şöyle deniyordu:

"Emperyalizm ve tekelleri burjuvazi, devrimci durumdan karşı-devrimle çıkabilmek, derin ekonomik-toplumsal bunalımı tersinden çözmek amacıyla, gerici generaller eliyle faşist yıl darbe yaptı. Yerli tekelleri burjuvazi bu darbe ile Türkiye'nin emperyalistleşmesinde ve devlet-tekelleri kapitalizminin işleyişinde önemli bir aşamaya ulaşmayı amaçlıyor." (*Türkiye Komünist Partisi II. Leninciler Konferansı — 1981 — Kararlar*, s.17)

Bundan sonra, 1981'de toplanan II Konferans bu fikirleri daha da açtı:

"Faşist iktidar, Ortadoğu bölgesinin kritik günler yaşadığını, bu nedenle ordunun savaş hazırlığını aralıksız sürdürdüğünü söyleyerek, '... askerlerimiz savaşa hazırdır' diyor. Bu 'hazırlığın' parçası olarak askeri endüstriyi güçlendirmeye çalışıyor. Çeşitli kesimlerden genelgeyle silahlı kuvvetleri güçlendirme vakıflarına 'bağış' toplayarak bunları askeri endüstriye, örneğin OYAK, Vakıflar Bankası ve devletin ortak olduğu ASELSAN'a aktarıyor.

"Askeri endüstriyi güçlendirme, savaş çığırıklığı, dışarıya yatırım yapmanın desteklenmesi vb. faşist cuntanın emperyalistleşme hedefini sergiliyor. Cuntanın dış siyaseti, İsrail ile konsolosluk ilişkilerini kesmesi vb. de buna yöneliktir. Kuzey Kıbrıs'ın işgali, çeşitli dış yatırımlar bu eğilimin uzun bir süredir varlığını kanıtlıyordu. Bugün Nijerya'da Eczacıbaşı 120 milyon dolarlık yatırımla Afrika'nın en büyük ilaç fabrikasını kuruyor. Eczacıbaşı'nın Nijerya devletiyle ortak olan bu yatırımdaki payı %37,5'tir. Makinalar, kullanılacak gereçler, teknoloji ve uzmanlar Türkiye'den gitmektedir. Bunun da gösterdiği gibi, emperyalistleşme eğilimi oldukça ilerlemiştir. Cunta şimdi bu eğilimi daha güçlendirmek için uğraşılıyor.

"Faşist iktidarın tüm yaptıkları, içeride üretim güçlerini merkezi bürokratik denetim altında örgütleyerek, büyük mülkiyeti destekleyerek, dışarıda emperyalistleşerek, üretim ilişkilerini finans-kapital yararına genişletme çabasıdır. İşçi sınıfına ve Kürt halkına, komünistlere ve devrimcilere, tüm emekçilere uygulanan terör bu çabanın sonucudur. Hapishanelerde 100 bini aşkın tutuklu bu çabanın sonucudur. Faşizm, halka karşı özlemlerini, halka karşı baskıyla gerçekleştir-mek istiyor.

"(...)
"Teorik olarak, faşizm, faturasını halkımızla ve başka halklara ödeteceği sancılı bir yoldan ekonomik ve toplumsal bunalımı uzun bir sürede ve yine geçici bir dönem için çözmeye şansına sahiptir.

"(...)
"... Faşist diktatörlük bu şansını gerçekleştirmek için her yolu deniyor, deneyecektir. Osmanlı ve Cumhuriyet tarihini, genel olarak dini, özellikle de Türkiye'nin İslam ülkeleri üzerindeki halifelikten kalma etkisini, bu ülkelere göreceli olarak Türkiye'de kapitalizmin daha gelişmiş oluşunu, ulusal kurtuluşçu kuzu postunu kullanıyor. Son zamanlarda emperyalizmin Ortadoğu'da stabilizasyon sağlayabilecek güce gereksinimi olduğundan ve sosyalist ülkelerin de belli yanlış siyasetlerinden yararlanıyor. Türkiye'nin jeopolitik önemini sömürüyor. ...

"Faşizm teorik olarak ekonomik toplumsal bunalımı çözebilir ama pratikte baktığımız zaman, 'çözemeyecektir' diyoruz. Bu da bilimseldir. Çeşitli verilerin hangi yöne işleyeceğini hesaba katarak daha yakın olasılığın saptanmasıdır. Cuntanın kullanabileceği belli kozların varlığına karşın pratikte finans-kapitalin isteği kursağında kalacaktır." (*agy*, s.27-29)

II. Konferans'ın belirttiği gibi, faşizmin isteği gerçekten de kursağında kaldı.

Faşizm çözüldü. Ara döneme girdik. Menşevikler, adına 5. Kongre dedikleri ve hâlâ hakkında garip bilgiler edindiğimiz bir toplantı topladılar. Böylece gerçek bir komünist partisi içinde yer alma şanslarını da yitirdiler. Bağlar koptu. Gerçek TKP'nin gerçek 5. Kongresi geçen yıl toplandı. Partinin 4. Programı'nı, yeni tüzüğünü kabul etti ve önemli kararlar aldı.

Programımızda Türkiye'de tekelleri kapitalizme ve bunun emperyalistleşme isteğine ilişkin net, doğru görüşler yer aldı.

"Türkiye'de devlet-tekelleri kapitalizmi
"Türkiye emperyalizminin sömürüsü altında, endüstrileşmesini tamamlamamış, teknolojik açıdan geri, orta derecede gelişmiş bir kapitalist ülkedir. Bu temel üstünde, tekelleri büyüüp güçlenmiş, finans-kapital oluşmuş ve devletle tekelleri iç içe geçerek devlet-tekelleri kapitalizmine yükselmiştir. Endüstri başı çeken sektördür.

"Türkiye kapitalizminin gelişme özellikleri
"Halk devrimine yol vermemek koşuluyla, Kurtuluş Savaşı'nda emperyalist işgalcileri kovmak, pazarını başkasına kaptırmamak Türkiye burjuvazisinin işine geldi.

"Emperyalist işgalciler kovulunca, burjuvazi devletin tüm olanaklarından yararlanarak kapitalizmi geliştirme yolunu tuttu. Ekonomik, toplumsal, siyasal her türlü şiddet ve kandırmacayı uygulayarak ilkel sermaye birikimini sürdürdü.

"Özellikle 1950 sonrasında Türkiye'de hızlı bir ekonomik gelişme yaşandı, ancak bu gelişmeye büyük dengesizlikler eşlik etti. Bu dönemde, emperyalizmle işbirliği içinde büyük burjuvazi hafif endüstri temelinde hızla tekelleşme yolundan yürüdü.

"Kapitalizm Türkiye'de serbest rekabetçi dönemi yaşamadan *daha baştan* tekelleri olarak gelişti. Bankalar, devlet ve yabancı sermaye ile birlikte, tekellerin doğuşunda ve gelişmesinde en önemli rolü oynadı. Bu nedenle tekelleşme sürecinin kendisi banka ve endüstri sermayesinin iç içe geçme, yerli *finans-kapital* ortaya çıkma süreci oldu. Bu süreç, 1960'larda ülke ekonomisinde tekellerin ağırlık kazanmasını, 1970'lerde finans-kapital egemenliğini getirdi. Aynı zamanda sermaye ve mal ihracı olarak dışa açılma, emperyalistleşme gereksinimi ağırlık kazanmaya başladı.

"Finans-kapital, Türkiye'deki orta gelişmiş tabanın üzerinde doğmuş, o tabanı kendi çıkarlarına bağımlı kılmış, bu doğrultuda örgütlenmeye yönelmiştir.

"Bugün Türkiye'de finans-kapitalin yanı sıra yaygın bir küçük kapitalist ve ondan da yaygın bir küçük üretim vardır ve bu ülkenin orta gelişmişliğinin bir göstergesidir.

"Türkiye Kürdistanı'nda yarı-feodal kalıntılar yer yer sürmektedir. Ancak kapitalizm bu ilişkilerin hepsini kendi işleyişine içine almış, böylece sömürüsünü iyice barbarlaştırmıştır.

"Savaş sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti içinde Türk burjuvazisi iç sömürgeci olan Türkiye Kürdistanı'nı yağmaladı, talan etti. Bu sömürge siyaseti sonucunda Kürdistan'ın insanı büyük yıkıma uğradı, üretici güçlerin gelişmesine sekte vuruldu.

"Türkiye bütünü'nün etkisiyle, Kürdistan'da kapitalist gelişme 1960 sonrasında daha hızlı yol aldı. Ulusal baskı azaldı. Özellikle devlet-tekelleri kapitalizminin Türkiye'de egemen olduğu 1970'ler sonrasında Kürdistan, finans-kapital tarafından yeni bir tarihsel temelde, yeni yöntemlerle sömürülmektedir. Tekelleri kapitalizminin sömürü mekanizmaları Kürdistan'ın geri temelinde yankılanınca Kürt emekçisi için daha sancılı sonuçlar doğurmaktadır.

"Türkiye finans-kapitali eski iç sömürgeci Kürdistan'ın yanına 1974'ten sonra yeni bir sömürge daha, Kuzey Kıbrıs'ı katmaya başladı. İşgal bölgesinin ekonomisi Türkiye'ye sıkıca bağlandı.

"Kuzey Kıbrıs'ın işgali, Türkiye burjuvazisinin kendisini yeni bir temelde, yenden gözlerini ülke dışına dikebilecek bir güç olarak görmeye başladığının kanıtıdır.

"Türkiye'de devlet-tekelleri kapitalizmi
"Cumhuriyetin ilk yıllarında devlete 1923 İzmir Ekonomi Kongresi'yle oldukça liberal

bir siyaset biçildi. Devlet burjuvazinin güçlenmesi için elverişli koşulları 'dolaylı' yoldan sağlamayı üstlendi.

"Ne var ki, ülkede yeterli sermaye birikiminin yokluğu ve 1929 bunalımının etkileri, 1932'de burjuva devletini ekonomiye doğrudan katılmak, 'devletçilik' (etatizm) siyaseti izlemek zorunda bıraktı.

"Devletçilik siyaseti, sermaye birikimi mekanizmasını harekete geçirme işlevini tamamlayınca bırakıldı. Ama devletin ekonomik eylemleri yok olmadı. Devlet bu kez, büyük sermayenin finans-kapitalleşme sürecinde etkin rol almaya başladı.

"1960-70 dönemi, finans-kapitalin egemenlik kurma çabalarıyla belirlenir. Bu dönemde, yeniden planlama ve genel olarak hızla artan devlet işletmeleri gözlenmektedir. Devlet, banka endüstri, yabancı sermaye, 'ordu' sermayelerinin karması kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Türkiye'de ordunun üst katlarını tutmuş militarist klik, finans-kapitalle kaynaşmıştır.

"1970'lere geldiğimizde devletin rolü nitelik olarak farklıdır. Bu *yeni aşama* tekellerle devletin her geçen gün biraz daha iç içe geçmesi, kaynaşması, devletin tekellerin eline geçmesiyle belirlenir. Tekellerin gücüyle devletin gücü *tek bir mekanizmada* bütünleşmiştir. Devlet *tekelleri sermayenin genişletilmesi* *yeniden üretim sürecinde* somut görev üstlenmiş, bu sürecin en önemli parçası olmuştur.

"Türkiye'de *devlet-tekelleri kapitalizmi* vardır.

"Türkiye'de devlet-tekelleri kapitalizminin sonuçları

"Türkiye'de devlet-tekelleri kapitalizmi oluşumu Batıdaki sonuçları doğurmuyor, doğuramaz. Emperyalist ülkeler geçmişte emperyalistleşme yoluyla iç savaş, kapitalizmin yıkımını önlediler, ama bu sonuç Türkiye için geçerli değildir.

"Dünya emperyalist sisteminin bugünkü gelişme aşamasında, Türkiye'nin emperyalistleşebilmesi çok güçtür. Yapılan kısıtlı 'sermaye ihraçları'yla da Türkiye, 'emperyalizmin atlama tahtası' olmaktan öteye geçememektedir.

Olgunlaşmış ama gerçekleşmemiş olan 'emperyalistleşerek sorunları çözmeye' isteği gerçekleşse de ülkeyi bir alt emperyalist ülke olarak yeni karmaşık çelişkiler içine sokacak bir istektir. Türkiye finans-kapitali varlığını sürdürebilmek için asil olarak ülke içinde sömürüyü aşırı yoğunlaştırmak, bu arada iyice keskinleşen sınıf çelişkilerini de 'bastırmak' zorundadır.

"Aşırı yaygın küçük üretim tabanı üzerinde devlet-tekelleri kapitalizminin ekonomiye egemen olduğu, finans-oligarşisinin devleti elinde tuttuğu, emperyalistleşme gereksiniminin karşılanamadığı, üstelik yerli tekellerle iç içe geçmiş emperyalizmin her yoldan sömürdüğü ve askersel güdümü altında tuttuğu orta derecede gelişmiş bir ülke olan Türkiye, ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalımların kışkırtıcılarından kurtulamaz. Türkiye'de kapitalizm çıkmazdadır, devrimle çözülebilir bir durum süregendir.

"Böyle bir ekonomik yapı sürekli olarak totaliter, faşizan, faşist rejimler üretmekte, kısa süreli yaşanan 'demokratik' aralar ise burjuva anlamda bile güdük bir demokrasi olmaktan öteye gitmemektedir.

"Kapitalizmin çerçevesi içinde ya emperyalistleşme, ya çürüme. Komünistlerin buna yanıtı: 'Ne emperyalistleşme, ne çürüme, sosyalizm'dir. Sosyalizm Türkiye'de üretim güçlerinin gelişmesinin önündeki engeli aşmak için gereklidir. Emperyalizm ve yerli finans-kapital bağımlılığından kurtulmadan Türkiye'de gerçek bir gelişme yolu açılmaz. Türkiye emperyalizminin zayıf halkası olmaktan kurtulamaz.

"Türkiye'de orta yol geçicidir. Türkiye toplumunun önünde iki yol vardır. Ya halkın aşırı sömürüsünü garanti altına alan faşizm, ya halkın devrimci enerjisini seferber ederek sorunlarını çözecek devrim." (*Türkiye Komünist Partisi — İşçinin Sesi Programı*, s 18-24)

I.IV.II. Resimler: Sosyal emperyalist çizgi

Daha ayrılık patlak vermeden, parti içinde farklı hem de çok farklı sesler duyuluyordu. Örneğin *Savaş Yolu*'nda Ecevit hükümetine üçüncü dünya ülkele-

riyle ilişkilerde akıl veren çarpıcı bir yazı yayınlanmıştır. Yanılmıyorsak 2. sayısında.

Tekelleşme parti basınında bir kez söylenmeye başladıktan sonra, tümüyle geri alınması çok güç bir değerlendirme. Bu nedenle, menşevikler hiçbir zaman tekelleşme yoktur deme noktasına gitmeyi denemediler. Ama 1977 Konferans Raporu'nda yıkılacak erk diye gösterilen finans-oligarşi, holdingci, tekeli burjuvazinin yerine "bir tekelleşme süreci" kondu ve bu süreç gevşendi durdu. Bu kansız darbeye tekellilik erkten indirildi.

Komünistlerle oportünistleri ayıran temel nokta burjuvaziye tutum oldu. Genel olarak burjuva kuyrukçusu menşevizm, bunu tekeli kapitalizm koşullarında yaptığı zaman, burjuvazinin kuyruğunda dışa açılması, sosyal emperyalist olması da doğal, hatta kaçınılmazdır. Nitekim öyle de oldu. Bazı örnekler verelim.

Bakın B. Güner, *Atılım*'ın Nisan 1982 sayısında Türkiye finans-kapitalinin Ortadoğu'yla kurduğu ilişkileri ABD'ye karşı nasıl koruyor:

"...Son zamanlarda Türkiye'yle bölge (Ortadoğu, Arap — İ.S.) ülkeleri arasındaki ilişkiler, ülkemizin dış ekonomik ilişkilerinde ağırlıklı bir rol oynamaya başlamıştır. Bu ilişkiler, doğası gereği gerçekçi, barıştan yana ve başına buyruk bir dış politikayı gerektiriyor.

"...ABD emperyalizminin, şimdi Ortadoğu ülkeleriyle gelişen ilişkilerden kendi çıkarları doğrultusunda yararlanmak istemesi onun doğası gereğidir."

Yani B. Güner "bizim" ülkemizin finans-kapitalinin, tekellerinin kurduğu ilişkileri, Amerikalı dev rakiplerine karşı korumaya çalışıyor.

Hem de 1 Mayıs'ta, 1983 yılında yaptığı konuşmada Haydar Kutlu aynı B. Güner'in endişesiyle şöyle söylüyor:

"Generallerin Vaşington'la yaptıkları göstermelik ve gülünç pazarlık şu temele dayanıyor: Türkiye, Amerikan nükleer silahlarını konumlandırma olanağı da içinde, Çevik Kuvvetler için Türkiye topraklarında ABD'ye yeni üs kolaylıkları sağlayacak, dahası gerektiğinde Türk Silahlı Kuvvetleri'ni Basra Körfezi bölgesinde kullanmasına izin verecek; buna karşılık ABD de, Türkiye'yi Yunanistan'a karşı askeri üstünlük sağlayacak ölçüde silahlandırarak... Gerçi ABD henüz Yunanistan'a karşı askeri üstünlük sağlayacak ölçüde Türkiye'ye kredi vermemiştir. Ama Vaşington'un ulusal bağımsızlık ve güvenliğimizle bağdaşmayan isteklerine Türkiye çoktan boyun eğmiştir."

Türkiye ABD ile pazarlıklara Haydar Kutlu'yu gönderse çok akıllılık etmiş olur doğrusu. Kutlu Yunanistan'a karşı askeri üstünlük sağlamayı "ulusal bağımsızlık ve güvenliğimizin" bir gereği olarak görüyor ama buna karşı Türkiye'nin hiçbir şey vermesine yanaşmıyor. Burjuvazi Kutlu'yu okudukça, herhalde, "çok ideal şeyler söylüyor ama ayakları yere basmıyor" diye düşünüyordur.

Resimler hem böyle sosyal emperyalist danışman hizmeti görüyorlar, hem de işlerini bozan *İşçinin Sesi*'ne karşı çıkıyorlar. *Yol ve Amaç*'in Temmuz 1983 tarihli ilk sayısında Merjem Akpınar, "Yürükoğlu, Türkiye emperyalizme jandarma yapılırken, cuntanın 'emperyalistliğini' öne sürmektedir" diyor.

Bir kez kavramları kullanışlarında bile bir sakarlık, yabancılık var. 5 kişilik bir cunta emperyalistleşemez. İkincisi biz "emperyalistleşti" demedik. Üçüncüsü, Akpınar'ın söz konusu yazıdaki kend. konumu, "Türkiye ABD'ye değil kendine jandarmalık yapsın" dır.

Çok ilginçtir. Resmî yayınlarda Türkiye-ABD pazarlıklarına ilişkin yazılar, feryatlar had safhaya ulaşmıştı ki, Ağustos 1983'te cuntayı faşist ilan ettiler. ABD ile pazarlıkların iyi yürüdüğünü düşünselerdi, cunta ağzıyla kuş tutsa faşist olamayacaktı. Çünkü "ulusal

çıklarları", "ulusal emperyalistleşme"yi savunuyor olacaktı!

Cuntayı faşist ilan ettikleri toplantıya sunduğu raporda Haydar Kutlu hâlâ Türk tekellerini ABD'ye kanmama, aldanmama yolunda iknaya çalışıyordu:

"...İç pazarı daralan tekeller militarizmi destekleyerek içeride orduya mal satışını arttırma, dışarıda vurgun ve yağma elde etmeyi amaçlıyorlar. Amerikan emperyalizminin kendilerine böylesi olanaklar sağlayacaklarını *umuyorlar*." (abç)

Şuraya bakın. Tekeller var, içeride militarizmi destekliyorlar, dışarıda vurgun ve yağma elde etmeye çalışıyorlar. Sonra biz emperyalistleşmeden söz edince karşı çıkılıyor ve "ulusal bağımsızlık" adına, tekellere, Amerikan emperyalizmine güvenmeyin, kendi olanaklarımızı kendiniz sağlayın diye akıl veriliyor. Bu "ulusal emperyalistlik" şakşaklıdır, sosyal emperyalistliktir.

Kutlu'nun 1985 Temmuz tarihli *Yol ve Amaç*'teki yazısı sosyal emperyalizmi güçlendirecek, yaratıcı bir "teorik" çarpıtmadır. Türkiye'yi ulusal bilincin yeni uyandırdığı, ulusal kurtuluş aşamasında bir ülke gibi gösterip, Marks'tan, Lenin'den alıntılar kullanarak işçi sınıfını, sınıf çıkarlarından vazgeçip ulusal çıkarları savunmaya razı etmeye çalışıyor. Tekeli kapitalizmin egemenliğinde "ulusal çıkar" ne olacak? Egemen tekellerin, finans-kapitalistlerin emperyalistleşme özlemi!

Bundan sonra, 1 Ocak 1986'da *Atılım*'da R. Doğan'ın bir yazısı çıktı. Bu yazıda da R. Doğan aynı doğrultuda ağlaşıp, "ulusal" bir savaşa bile evet diyordu:

"Hiçbir komşumuzla ilişkilerimizi egemen, kendi 'ulusal çıkarlarımız' temelinde düzenlemiyoruz... Bir ülkenin komşularıyla ilişkilerinde sorunlar olması normal bir şeydir. Anormal olan bu sorunların her an savaşa yol açabilecek gerginliklerle yüklü olması ve *en önemlisi* bu gerginliklerin başkalarının o ülkenin kendi iradesi dışında körüklenmeye açık olmasıdır." (abç)

Yani R. Doğan "ulusal çıkarlar" temelinde, komşularla savaşa bile razı!

Bu kadar örnek resimlerimizin nerede durduğunu kanıtlamaya bol bol yeter! Resimlerimiz bir de programa bakalım. Tabii "hangi birine?" sorusu geliyor. BUDEP'i ve çeşitli ara programları bir yana bırakıp, askıya aldıkları ama hepsinin arasında en ileri(!) olan parti programlarına.

İlginç bazı noktaları sıralayalım.

1. Türkiye zayıf halka, halkın sosyal kurtuluşu için uluslararası koşullar elverişli ama sosyalizmin sosyal-ekonomik temeli henüz hazır değil, hazırlık sürecinde.

2. Türkiye'de yapısal bunalım var ama nedeni ekonominin çok yapıtlı karakteri. Bu çok yapıtlı mozaik içinde tekellerin rolü, yalnızca önemli bir denetim gücüne sahip olmak! Egemen olan ise işbirlikçi oligarşi denen karma takım.

3. Finans-kapitalin henüz çekirdeği oluşmuş, devlet-tekeli kapitalizmine özgü ilişkiler ise henüz gelişiyor.

4. Türkiye'de kapitalist gelişme başlığı altında tekeli kapitalizmden söz yok.

Daha da sayılabilir ama şu açık ki, programlarında tekelliliğin sözü geçiyor ama tekellilik olgusuna dayalı bir mantık yok. Böyle olunca, tekelliliğin mantıksal uzantısı olan emperyalistleşme, mantıklarında doğru bir yer nasıl tutabilir ki?

"Türkiye: Emperyalizmin zayıf halkası: Tüm bunlara karşın, Türkiye emperyalizmin zayıf bir halkasıdır. Türkiye halkının ulusal ve sosyal kurtuluşu için uluslararası koşullar elverişlidir. Dünyadaki karşılıklı güçler ilişkisi yer yer ortaya çıkan geçici başarısızlık ve yenilgilere karşın, sürekli olarak anti-emperyalist güçlerden yana değişime uğruyor.

Sosyalist sistemin başarıları ülkemiz emekçilerini devrimleştiriyor. Türkiye halkını savaşımında esinlendiriyor." (*Menşevik Program*, s.15)

"Türkiye'nin durumu

"Bağımlı ve görece geri kapitalizm: Türkiye'nin tüm olanaklarına karşın on yıllardır gerilikten ve derin bunalımlardan kurtulamamasının ana nedeni, ülkedeki emperyalizme bağımlı kapitalizmdir. Türkiye bugün dünya kapitalist sistemi içinde orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin alt sıralarında yer alan bir tarım-sanayi ülkesidir. Türkiye kapitalizminin temel karakteri, emperyalizme çok yönlü bağımlılık ve görece geriliktir.

"Türkiye'de kapitalist gelişme: Kapitalizm Türkiye'de Osmanlı döneminde, görece geç ve karmaşık koşullarda gelişmeye başladı; 1930'larda uygulanmaya başlanan ekonomik 'devletçilik' ile, yani devlet kapitalizmi ile yerleşti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, emperyalizmin yeni-sömürgeci yöntemlerle desteklediği kapitalist ilişkilerin hızlı bir gelişme içine girmesiyle: Feodal katmanlar yok olmaya başladı; iç pazar genişledi; üretici güçler kimi sektörlerde görece hızlı bir gelişme gösterdi; birçok dalda üretim arttı, kapitalizm tarımda da egemen oldu. 1970'li yıllarda: Sanayi üretimi tarımı geçti, yeni dallar oluştu; üretim çeşitlendi; hizmetler sektörü hızlı bir büyüme ve genişleme gösterdi; kentsel nüfus kırsal nüfusa yetişti; sanayide, inşaat, ulaşım ve hizmet sektöründe çalışanların toplam sayısı ekonomik bakımdan aktif nüfusun %40'ına çıktı. Tarımda ücret karşılığı çalışanların oranı hızla arttı. Dünya sosyalist sistemi bu gelişmeler üzerinde dolaylı, dolaysız etkilerde bulundu. Türkiye ile eşit haklı ve karşılıklı yarar sağlayan ekonomik ilişkiler kurdu.

"Tekeli sermaye ve devlet-tekeli kapitalizmi ilişkileri: Bugün en tepede 8-10 tekeli gurup olmak üzere işbirlikçi tekeli burjuvazi ekonomide önemli bir denetim gücüne sahiptir. Tekeli gurupların özel bankalarla içiçe geçmesiyle finans-kapitalin çekirdeği oluştu. Bağımlı bir devlet-tekeli kapitalizmine özgü ilişkiler gelişiyor, devlet ile tekellerin içiçe geçme süreci ilerliyor.

"Kapitalizmin sosyal, ekonomik ve politik sonuçları: Türkiye ekonomisindeki bu değişiklikler, işçi sınıfı hareketinin güçlenmesi için gerekli koşulları ve sosyalizmin sosyal-ekonomik temelini hazırlıyor. (s.17-18)

(...)

"Çokyapılı ekonomi: Türkiye ekonomisi çokyapılı bir karakter taşıyor. Ekonomi, kapitalizm öncesine ve kapitalizmin ilk, gelişmiş ve son aşamalarına özgü üretim ilişkilerini bir arada bağrında taşıyor.

"Kapitalizmin gelişmesi, tarımda, ticaretle, para işlerinde ortaklık, yarıcılık, tefecilik, geçimlik tarım biçimlerinde görülen kapitalizm öncesi, yarı-feodal ilişkileri ve yaygın küçük meta üretimini yok etmedi. Bu ilişkilerin önemi azalsa da, varlıkları sürüyor. (...)

"Tekelleşme sürecinin hızlanması, tekellerin en başta siyasal erk aracılığıyla devlet kapitalizminin güçlü maddi olanaklarını kendi çıkarları için daha çok kullanmaları, yabancı sermaye ile işbirliğini güçlendirmeleri, bağımlı ve geri kapitalizme özgü ilişkileri ve oransızlıkları bunalımı daha da arttırıyor." (s.18-19-20)

"Yapısal bunalım: Türkiye ekonomisi sürekli bir yapısal bunalım içindedir. 1975'lerden sonra yıkıcı sonuçları daha da derinleşen bu bunalımın temelinde ekonominin çok yapıtlı karakteri yatıyor. Ekonominin bu yapısı, üretici güçlerin gelişmesini güçleştiriyor, emperyalizme bağımlılığı arttırıyor, üretim sürecinde sürekli olarak tıkanıklıklara yol açıyor. ...

"Bunalımın kimi göstermelerinde görece ve geçici iyileşmeler ortaya çıksa bile, kapitalizmin Türkiye'de ekonomideki çokyapılılığı ve yapısal bunalımı ortadan kaldıramayacağını bugüne kadarki gelişme açıkça kanıtlamıştır. Köklü anti-emperyalist, demokratik dönüşümler gerçekleştirilmeden bu bunalıma son verilemez.

"İşbirlikçi tekeli burjuvazi: Emperyalizmin ve iç gericiğin Türkiye'deki en önemli sosyal-sınıfsal dayanağı işbirlikçi büyük burjuvazi ve özellikle onun tekeli kesimidir. Varlığını ve gücünü en başta emperyalizme ve devlet desteğine borçlu olan tekeli burjuvazi

büyük burjuvazinin en örgütlü, en aktif, en hızlı güçlenen ve en asalak, en gerici kesimidir.

(...)

"İMF'nin dayattığı ekonomik politikaların uygulanmasıyla işbirlikçi, tekeli burjuvazi tüm öteki kesimlerin zararına daha da güçlendi, asalaklığı, spekülatoörlüğü, vurguncu karakteri daha da belirginleşti. Emperyalizmle daha sıkı bağlandı, daha da gericileşti. Sıralarındaki faşist, şövenist, yayılmacı, gerginlik yanlısı, serüveni eğilimler güç kazandı, giderek öne çıktı.

"Bürokratik burjuvazi: Devlet bürokrasisinin üst kesiminden çıkan bürokratik burjuvazi bakanlıklardaki, devlet işletmelerindeki konularını kullanarak sermaye sahibi oluyor. özel tekellerle dolaylı ve dolaysız ilişkiler kuruyor, İMF, Dünya Bankası, Rotary Klüp vb. aracılığıyla emperyalist çevrelerle bağlanıyor.

"Ordunun üst kesimi OYAK ve Ordu Vakıfları gibi özgül ekonomik dayanaklara sahiptir, birçok yoldan özel tekellerle bağlar kurmuştur. Bu kesim 12 Eylül 1980'den sonra bu bağları ve ekonomik gücünü daha da arttırdı. Pentagon ve NATO ile, silah tekelleriyle olan dolaysız ilişkileri ile emperyalizmle, özellikle de ABD emperyalizmiyle bağlıdır. Bu ilişkiler onu daha da gericileştiriyor.

"Aracı, vurguncu burjuvazi: ...

"Büyük toprak sahipleri: ...

"İşbirlikçi oligarşi: Bugün Türkiye'de ekonomi ve devlet üzerindeki egemenliği işbirlikçi oligarşi elinde tutuyor. İşbirlikçi oligarşi, işbirlikçi tekeli burjuvaziden ve onun çevresinde kenetlenmiş olan işbirlikçi büyük burjuvazinin, büyük toprak sahiplerinin, bürokratik burjuvazinin, aracı-vurguncu burjuvazinin en kodamanlarından, ordu üst yönetiminden ve emperyalizmin özellikle Amerikan emperyalizminin ülkedeki temsilcilerinden oluşuyor. Bu kesimler, aralarındaki kimi ilişkilere karşın, halka ve onun ulusal çıkarlarına karşı sıkı sıkıya kenetlenmişlerdir.

"Burjuvazi içindeki ayrışma: Burjuvazi içindeki ayrışma da artıyor. Emperyalizmle ve tekellerle bağı olmayan, sanayide etkinlik gösterenler başta olmak üzere küçük ve orta işletme sahiplerinin ve köy burjuvazisinin çıkarları işbirlikçi oligarşi ile çatışıyor, bunların ekonomik konumları geriliyor. Burjuvazinin bu kesiminin barış ve ulusal demokrasi savaşımında işçi sınıfıyla işbirliği yapması kendi çıkarıdır. (s.20-23)

"Bağımlı, geri kapitalizmin ilişkileri: Kapitalizmin temel ilişkisi olan emek-sermaye ilişkisi bugün Türkiye'de büyük ve tekeli burjuvaziye geniş halk yığınları arasındaki artan ilişki olarak keskinleşiyor. Bu emperyalizm ile Türkiye halkı arasındaki ilişkilerin keskinleşmesiyle birlikte ilerliyor. Büyük toprak sahipleri ve kapitalizm öncesinin damgasını taşıyan öğelerle geniş köylü yığınları arasındaki ilişki, egemen Türk burjuvazisi ile Kürt halkı arasındaki ilişki toplumsal yaşamı belirleyen başlıca ilişkiler içinde yer alıyorlar.

"Tüm bunların sonucunda bir yanda emperyalizm ve işbirlikçi oligarşi öte yanda tüm öteki sosyal sınıf, katman ve guruplar arasında keskinleşen ilişki öne çıkıyor. Toplumsal ilerlemeyi sağlamak, sömürönlere sömürönlere arasındaki temel ilişkiyi çözümlenmesini yaratabilmek için öncelikle çözümlenmesi gereken ilişki budur.

"Kapitalizmin tarihsel aşılması: Tüm bu ilişkiler ülkemizdeki sosyal-politik bunalımların temelidir. Kapitalizmin gelişmesi, tekelleşme, emperyalizme bağımlılığın artması, ABD emperyalizminin savaş kışkırtıcısı politikası, burjuva devletin sınıfsal temelini daraltıyor, onu daha da gericileştiriyor, militarizmi güçlendiriyor.

(...)

"Bugün Türkiye işbirlikçi oligarşinin terörist diktatörlüğü altında bulunuyor. Faşist rejim, ABD emperyalizminin uşağıdır. Türk ulusunun ve Kürt ulusunun ezici çoğunluğunun düşmanıdır ve Türkiye'deki bağımlı ve görece geri kapitalizmin can çekişme sürecini zorbalıkla uzatmaktan başka bir işlev görmüyor.

"Kapitalizm tarihsel bakımdan aşılması ve toplumun sosyalist temelde devrimci yoldan yenilenmesi kaçınılmazdır." (s.26-27)

(Devam edecek)